

Lekörözött kincseink

„Jött a fehér Merce, és elvitte a bányamester fele sziklakertjét.”

„Megdöbbsentem: a New York-i kereskedő ajánlatában magyarországi lelőhely is szerepelt.”

„Tudomást szereztünk arról, hogy megindult egy zugkereskedelem, amely még zagnak sem tekinthető, mert nincs betiltva.”

„Sikerült úgy fölverni egyes ásványok árát, hogy a magyar múzeumok képtelenek megszerezni őket.”

„Ez a kérdés foglalkoztatási, jogi, etikai és vámtügyi gondokat is érint.”

„Az amatőr gyűjtés szakmai, közművelési misszió. Támogatni kell!”

Kiragadott mondatok beszélgetésekből, az ásványkereskedelem, a -gyűjtés és a -védelem témájában. Előljáróban: hazánk az ásványtani szempontból gyűjtésre érdemes kincsekben nem túl gazdag. Ritkák a lelőhelyek és eseményszámba megy, ha egy-egy különlegességre bukkannak. Ez fokozott védelemre, meg arra int, hogy a kevésbé értékes darabokat is megbecsüljük. Másfelől, s ez jó dolog, a hazai ásványgyűjtőmozgalom egyre izmosodik.

Néhány éve még enyhén szólva siralmas volt a kép, külföldiek — lépéselőnyben — **lekörözték** a hazai gyűjtőket. Sok szép, ritka trófea olykor bagóért került hozzájuk. Rendkívül nagy előrelépés, hogy az ásványok ma már csak akkor kapnak zöld utat a határon, ha melléjük szegődött a Természettudományi Múzeum pecsétes engedélye. A múzeum bizonyos hatósági jogkörrel rendelkezik, nemcsak a többi ásványtani gyűjteményt, de a magángyűjteményeket is ellenőrzi, s hatáskörébe tartozik a védetté nyilvánítás is. A kiviteli engedélyt csak akkor adja meg, ha a kiszállításra szánt darab nem muzeális értékű.

— Évente nyolcvan-száz engedélyt adunk ki — mondja dr. Embey István Antal osztályvezető. — Egyszer fordult csak elő, eddig, hogy valamit vizszoztartottunk.

— *Túl szép a menyaszsony...*

— Nézze, biztos vagyok benne, hogy nem mindent mutatnak be, de a hely-

zet sokat javult az utóbbi időben.

Megerősíti ezt Weisburg Tamás is, az ELTE Ásványtani Tanszékén: — Tapasztalom, hogy a nyugati börzéken a magyar ásványok mennyisége egy picit csökkent, s nem látni már olyan pótolhatatlan értékeket, mint korábban.

A törvény kimondja, hogy a föld kincsei mind az államot illetik meg. Csakhogy ennek nehéz érvényét szerezni, sőt, ha nagytömegű és banális leletanyagról van szó, egyenesen értelmetlen.

— A bányásznak megtiltani nem lehet... — így Weisburg Tamás. — Érdekeltté kell tenni abban, hogy az értékes példányokat megmentse. Ellenkező esetben ezek zúzdába — vagy „máshová” — kerülhetnek. Bányánként változik a helyzet, de szerencsére nem nyúlnak túl szigorú adminisztratív eszközökhöz. Ez csak az illegális csatornáknak kedvezne.

— Látja —, vezet az egyik tárlóhoz, a tanszék több mint kétszáz éves, lélegzetelállítóan szép gyűjteménye „ékességeihez”. — Ezek itt Gyöngyösoroszból származó wurtzit példányok. A legszebbek Magyarországon. A bányászok nem külföldiekkel kötötték üzletet, hanem nyugodt szívvel elhozták őket a legutóbbi **ásványbörzére**. Hogy itt vannak, ennek köszönhetjük.

Embey István Antal úgy véli, a bányázatokban valamiféle helyszíni zsűrizéssel és pénzbeli megváltással elérhető volna, hogy a kiemelkedő értékű ásványok a közgyűjteményekbe vezető utat megtalálják. Ez igen fontos, mert a múzeumok anyaga — sovány a pénztárca —, bizony nem olyan gazdag, mint az kívánatos volna. Szomorú, de éppen az országos intézmények vannak a legnehezebb helyzetben.

Dr. Tardy János, az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal főgeológusa: — Él egy jogszabály, amely védett területen — ez a lelőhelyeknek csak töredéke — en-

gedélyhez köt minden gyűjtést. Ha valahol, a barlangokban mindenképpen igyekszünk ezt betartatni. Ott csak kivételes engedéllyel, kutatási céllal szabad gyűjteni. Csakhogy nincs tudomásom arról, hogy védett területen folytatott ásvány- vagy kőzetgyűjtésre valaki is engedélyért folyamodott volna.

— *Ennek két oka lehet...*

— Igen, de az egyiket kizárhatjuk. Mármint, hogy nem gyűjtenek...

Bár az OKTH-nak nem privilegizált feladata, hogy a pénzzükében szenvedő közgyűjtemények „nyersanyagellátásáról” gondoskodják, mégis, segít, ahol tud. Például, a tervek szerint, az intézményen belül egy kis leletmentő és feldolgozó apparátust teremt majd. A feltárt anyagból a legértékesebb darabokat átadja az országos gyűjtőkörű múzeumoknak. Tervezi, hogy néhány méltó darabhoz minden oktatási és művelődési intézményt hozzájuttat. Elvégzi a barlangok komplex ásványtani feldolgozását. Megbízásából az ELTE Ásványtani Tanszéke már elkezdett a József-hegyi barlang és a Beremendi kristálybarlang átfogó vizgálatába. A Természettudományi Múzeummal együttműködve kis fiókkiállításokat hoznak létre. A magyar közoktatás földtudományokkal kapcsolatos gyengéit ismerve, fontos lépések ezek.

Miként az amatőr gyűjtőmozgalom léte és erősödése is. Oda jutottunk, hogy az emberek már nem is szégyellik, ha nem tudják, mi fán is teremnek az ásványok. Jelenleg a MTESZ Magyarhoni Földtani Társulatának szakosztályában, illetve a különböző ásványgyűjtő klubokban 3–4 ezer szervezett gyűjtő lehet hazánkban. Noha akadnak közöttük tehetősek és több száz ezer forintot érő kollekciók is léteznek, túlnyomó többségük kisember, aki anyagi áldozatok árán hódol szenvedélyének. Akik üzletelnek, nyereszkednek, alig néhányan lehetnek.

Bár történtek erre elve-

telt kísérletek, a pénzforgalmat kizárni nem lehet, meghatározott keretek között tartani sokkal inkább. Jó szakmai és kereskedelmi fórumok a hazánkban is egyre szaporodó nemzetközi börzék. A gyűjtők ott külföldi anyagokhoz is hozzájuthatnak, jelen vannak a közgyűjtemények is, köztük a TTM, előválsarlási joggal.

Magánkereskedői kérelem is érkezett már a szakhatóságokhoz. Ők ezt a tevékenységet egyelőre nem támogatják, mondván: az iparszerű feldolgozás és kereskedelem — miként az ásványvagyongazdálkodás egészé — állami monopóliumnak tekintendő. Ezen kívül hiányozna a megfelelő ellen-

őrzés is. Pillanatnyilag ragaszkodnak ahhoz, hogy aki ilyen tevékenységbe kezd, jogi személy legyen. Van is erre példa, a Rozmaring Mgtsz egyik üzletében ezidőszerint ásványokat is árusíthatnak.

Általános a vélemény, hogy a gyűjtőmozgalom jelenlegi helyzetében nem falakat kell vonni, melyeken egyesek kívül rekednek, mások belül maradnak. Minden jó kezdeményezést támogatni kell, s ha a mozgalom már valamilyen határozott arcot ölt, ahhoz már jól hozzáigazíthatják a szabályokat. A tendencia mindenesetre biztató. Kimunkálták az ásványgyűjtés etikai normáit, növekszik a hazai gyűjtők szaktudása. Ásványgyűjtő Figyelő néven rendszeres kiadványt jelentetnek meg.

Való igaz, a muzeális és természeti értékek védelme, az ország és az egyes gyűjtők érdekei, a közművelési, ismeretterjesztési szerep mind-mind fontos szempont. Állami intézkedések készülődnek. Amint azt dr. Bohn Péter, a Központi Földtani Hivatal főosztályvezetője, egyben a szakma környezet- és természetvédelmi felelőse elmondotta, több tárca közös rendeletével kívánják az eddigi törvények végrehajtását szabályozni, a részletkérdésekig — gyűjtés, forgalmazás, behozatal, stb. — terjedően. Az országban álléllható ásványokról egy minősítő katalógus készül. Ez a forgalmi árártól olykor jócskán eltérő eszmei értéküket és védeltségi fokukat tartalmazza. A készülő állami intézkedések semmi esetre sem kívánják a tisztességes szakmai gyűjtést, az amatőr gyűjtőmozgalmat gátolni.

A tiltó jogszabályoknak úgyis csak akkor lehetne érvényét szerezni, ha egyidejűleg a legális tevékenység feltételeit is megteremtik. És nem szabad elfeledni: a mai nagy múzeumi gyűjtemények alapjait a följárnlott, vagy megvásárolt magángyűjtemények vetették meg egykor.

Műnz András